

nationale ombudsman

Rapport

Klacht journalist over politieoptreden bij demonstratie niet gegrond

Het oordeel

Op basis van het onderzoek vindt de Nationale ombudsman de klacht over het door de politie toegepaste geweld ongegrond. De Nationale ombudsman onthoudt zich van een oordeel over de klacht over het niet teruggeven of bewaren van door de politie opgeraapte voorwerpen.

Inleiding

Dit rapport gaat over de klacht van Kees¹. Op 12 september 2021 was hij als freelance journalist aan het werk om verslag te doen van een grote demonstratie in Amsterdam. Hij maakte met een videocamera opnamen van een protestmars die vanaf het Museumplein richting de Dam liep. Op een gegeven moment weken er demonstranten af van de hoofdroute. Ze sloegen de Gravenstraat in en werden daarbij gevolgd door de politie. Kees liep al filmend ook die straat in. Een stukje verderop vormde de politie een linie en sloot daarmee de smalle Gravenstraat af. Kees stond direct voor die linie, recht tegenover de politie. Hij filmde de confrontatie die tussen de politie en de demonstranten ontstond, totdat hij met geweld werd verwijderd en achter een andere linie van de politie werd gezet. Kees was het niet eens met de handelwijze van de politie en diende daarover een klacht in bij de Nationale ombudsman.

De klacht

De Nationale ombudsman deed onderzoek op basis van de volgende klachtomschrijving:

Kees klaagt erover dat politiemedewerkers werkzaam onder de verantwoordelijkheid van de eenheid Amsterdam geweld tegen hem hebben gebruikt. Kees klaagt er daarbij in het bijzonder over dat die politiemedewerkers hem zonder voorafgaande waarschuwing met de wapenstok hebben geslagen, naar voren hebben getrokken en hard naar de grond hebben geduwd en hem over de grond hebben gesleept.

Kees klaagt er ook over dat een politiemedewerker werkzaam onder de verantwoordelijkheid van de eenheid Amsterdam, een aantal spullen die tijdens het wegslepen over de grond uit zijn rugzak vielen, heeft opgeraapt, maar niet ter plaatse aan hem heeft teruggegeven of heeft bewaard om op een later moment aan hem te kunnen teruggeven.

De achtergrond

Journalisten vervullen een belangrijke rol in onze democratische samenleving. Zeker wanneer sprake is van overheidsoptreden – zoals bijvoorbeeld het optreden van de politie bij een demonstratie is het van groot belang dat journalisten hiervan verslag kunnen doen. Deze verslaglegging zorgt ervoor dat de samenleving informatie krijgt over het overheidsoptreden. Dit helpt burgers bij het vormen van een mening over het overheidsoptreden en bevordert het publieke debat daarover. Op deze manier vervullen journalisten hun rol als publieke waakhond. Om journalisten deze taak goed te kunnen laten uitvoeren is het belangrijk dat zij hun recht op vrije nieuwsgaring kunnen uitoefenen. Dit recht op vrije nieuwsgaring is een grondrecht dat door artikel 7 van de Grondwet en verschillende internationale verdragen wordt beschermd².

De politie heeft op grond van artikel 3 van de Politiewet 2012 de taak om in overeenstemming met de geldende rechtsregels te zorgen voor de daadwerkelijke handhaving van de rechtsorde. Dit omvat onder andere de handhaving van de openbare orde. Bij de handhaving van de openbare orde kunnen zich situaties voordoen, waarin de politie maatregelen moet treffen om hinder door omstanders bij het politieoptreden tegen te gaan. Soms blijkt het bijvoorbeeld nodig een gedeelte van de openbare weg voor het publiek af te sluiten. Bij ordeverstoringen komt het ook voor dat de politie aan een ieder het bevel geeft zich te verwijderen. Zulke maatregelen kunnen voor journalisten een beperking meebrengen van de mogelijkheid ter plekke informatie te vergaren.

¹ Fictieve naam.

² Artikel 10 van het Europees Verdrag tot bescherming van de rechten van de mens en de fundamentele vrijheden (EVRM) en artikel 19 van het Internationale Verdrag inzake burgerrechten en politieke rechten (IVBPR).

Politiemedewerkers en journalisten dienen elkaars taak en rol over en weer te respecteren. Beide partijen dienen een publiek belang en moeten zich inspannen elkaar het werk niet onnodig moeilijk te maken. In de in 1980 opgestelde en in 1988 herziene "Leidraad over de positie van de pers bij politietoetreden" hebben de minister van Binnenlandse Zaken en de minister van Justitie een uiteenzetting gegeven over de grondrechten waarop journalisten zich kunnen beroepen en over de bevoegdheden van de politie om deze rechten te beperken.

In deze leidraad staat dat er in beginsel door de politie van wordt afgezien een journalist aan te houden die aanwezig is bij een kraakactie, ontruiming, protestactie of demonstratie, indien deze zich als journalist kan legitimeren (bijvoorbeeld door middel van de landelijke politieperskaart) en zich onthoudt van daden die niet geacht kunnen worden samen te hangen met zijn beroepsuitoefening. Deze beperkte 'vrijwaring' betekent echter niet dat een journalist zich kan verzetten tegen ordemaatregelen die tegen alle aanwezigen ter plaatse worden genomen. Ook een journalist dient te voldoen aan een door de politie aan een ieder gegeven bevel zich te verwijderen.

Verder staat er in de leidraad dat journalisten die met name in het politieterrein werkzaam zijn, moeten beschikken over een politieperskaart. De politieperskaart is een perskaart die wordt uitgegeven door de Stichting Landelijke Politieperskaart, een initiatief van het Overlegorgaan Justitie-Politie-Pers en vier Nederlandse journalistenorganisaties. Journalisten die in het bezit zijn van deze kaart kunnen hun werk doen in door de politie afgezette gebieden, om verslag te doen van bijvoorbeeld calamiteiten, demonstraties of rellen. Bij deze politieperskaart hoort een persherkenningsteken, ook wel de 'rellenkaart' genoemd. Dit persherkenningsteken kan omgehangen worden zodat bij demonstraties, rellen of ontruiming en dergelijke voor de politie direct duidelijk is wie bij de pers hoort. De politieperskaart legitimeert de houder ervan als professioneel journalist.

De behandeling van de klacht door de politie

Kees was boos over de wijze waarop de politie zich in de Gravenstraat tegenover hem had gedragen en diende daarover een klacht in bij de politie-eenheid Amsterdam. Hij ondersteunde zijn klacht met stilstaande en bewegende camerabeelden die hij en anderen personen van het politietoetreden hadden gemaakt.

Zienswijze van Kees

Kees verklaarde tijdens de behandeling van de klacht dat hij bij de demonstratie ernstig was belemmerd in zijn werkzaamheden als journalist. Hij liep al filmend met zijn videocamera de Gravenstraat in en werd daarbij door een linie van de Mobiele Eenheid (ME) steeds verder die straat ingedwgd. Door de politiemedewerkers werd geroepen: "Ga weg, ga weg!". Op een gegeven moment kon hij echter niet verder achteruit lopen, omdat er achter hem ook een linie van de ME stond. Hij kon geen kant op en vroeg: "Waar naartoe?". Een aantal ME'ers begon vervolgens de demonstranten te slaan met de wapenstok. Een heleboel mensen wisten niet wat er aan de hand was. Er werd niet gewaarschuwd voordat er geweld werd gebruikt. Ook hijzelf werd van voren zo'n zeven of acht keer geslagen en vervolgens ook van achteren, toen hij op de grond viel. Zijn camera en audiosysteem werden hierbij kapotgeslagen. Vervolgens werd hij door een politiemedewerker in burger over de grond weggesleept. Daardoor scheurde zijn rugzak open en vielen er spullen uit. Op de door hem aangeleverde camerabeelden was te zien dat een andere politiemedewerker in burger deze spullen pakte en meenam. Kees verklaarde desgevraagd dat hij geen politieperskaart had. Hij was wel in het bezit van een perskaart van de Nederlandse Vereniging van Journalisten (NVJ). Hij had die perskaart ook bij zich tijdens de demonstratie, maar alleen niet zichtbaar.

Zienswijze van de groepscommandant van de supportersbegeleiding

De groepscommandant van de supportersbegeleiding verklaarde tijdens de behandeling van de klacht dat hij in de Gravenstraat met enkele andere collega's van de supportersbegeleiding fysiek werd tegengehouden

door een groep demonstranten. Hierop vroeg hij om assistentie van de ME. Diverse personen uit de groep met demonstranten probeerden een barricade te maken door meubilair van een naastgelegen café weg te trekken. In de groep met demonstranten bevond zich een man die een videocamera bij zich had. Hij had geen officiële perskaart waargenomen bij die man. De man werd door de ME achter de linie gezet. Hijzelf bevond zich direct achter die linie van de ME. De man kwam in zijn richting en viel. Hij voelde dat een koord of touw achter zijn vinger bleef hangen toen de man ten val kwam. Hierdoor liep hij een pijnlijke vinger op. Hij zag de videocamera van de man op de grond liggen, maar wist niet of er schade was. Hij hielp de man om op te staan en verzocht hem om zich te verwijderen. Hij had niet gezien of de man was geslagen en over de grond was gesleept. Voordat de ME ter plaatse kwam was de groep waarin de man zich bevond door hem gewaarschuwd weg te gaan.

Zienswijze van de groepscommandant van de ME

De groepscommandant van de ME verklaarde tijdens de behandeling van de klacht dat hij de opdracht kreeg om met zijn ME-sectie een afgesplitste groep te volgen en te isoleren. In de Gravenstraat werden hij en zijn collega's direct gehinderd. Tientallen personen blokkeerden hen de weg, stelden zich agressief op en belaagden hen met spullen. Tijdens deze hectische minuten werd er geweld gebruikt tegen personen die zich agressief opstelden. Ook werd er geweld gebruikt tegen personen die gevorderd waren weg te gaan, maar dit niet deden. Hij herinnerde zich een man, die in de hectiek ten val kwam nadat hij werd geduwd door een lid van zijn ME-sectie. De man had een tas en videocamera bij zich, maar droeg geen zichtbare perskaart. De man stond naderhand op en liep weg. Hij kon zich niet herinneren dat de man was geslagen. Hij had ook niet gezien of de man spullen had verloren.

Zienswijze van een lid van de ME

Een lid van de ME verklaarde tijdens de behandeling van de klacht dat hij en zijn collega's een groep demonstranten volgden die de Gravenstraat inliepen. Ze probeerden de groep in te halen en werden direct gehinderd door de groep. Een aantal personen van de groep draaide zich om en nam een vechthouding aan. Hij en zijn collega's riepen hard tegen de leden van de groep dat ze aan de kant moesten gaan en vorderden hen met luide stem weg te gaan. Hier werd niet aan voldaan. Hij en zijn collega's moesten duwen en trekken om werkruimte te creëren. De man die een klacht had ingediend voldeed niet aan de luide vorderingen om weg te gaan. Op geen enkel moment was te zien dat de man als journalist aan het werk was. Er was geen perskaart te zien en de man probeerde actief het werk van hem en zijn collega's te verhinderen, door expres in de weg te lopen en collega's tegen te houden die hem wilden passeren. De man werd uiteindelijk naar achter getrokken om hem te verwijderen en kwam daarbij ten val. Hij had niet gezien of de man was geslagen.

Advies van de klachtencommissie

De klachtencommissie adviseerde de politiechef om de klacht van Kees ongegrond te verklaren. Volgens de klachtencommissie deed Kees actief mee aan het verzet van de afgesplitste groep demonstranten en belemmerde hij hiermee de politiemedewerkers in hun werkzaamheden. De klachtencommissie was van oordeel dat het in een geëscaleerde, hectische en chaotische situatie als deze, gerechtvaardigd was om jegens Kees gepast geweld toe te passen. Hierbij was van belang dat Kees van tevoren was gevorderd om te vertrekken. Kees was vervolgens ongelukkig ten val gekomen en weggesleept. De klachtencommissie had op de beelden geen onbehoorlijke geweldstoepassing gezien en kwam tot de conclusie dat het politieoptreden jegens Kees behoorlijk was.

Advies van de burgemeester van Amsterdam

De burgemeester van Amsterdam adviseerde de politiechef eveneens om de klacht van Kees ongegrond te verklaren. De burgemeester merkte op dat een journalist in beginsel gevrijwaard was van aanhouding als hij zich als journalist kon legitimeren (perskaart) en zich onthield van daden die niet bij zijn beroepsgroep hoorden. Volgens de burgemeester had Kees echter geen perskaart getoond en geen gehoor gegeven aan

de oproep om weg te gaan. In plaats daarvan had Kees zich provocerend opgesteld en de politie belemmerd bij de uitvoering van de politietaak. Daarop was door de politie geweld gebruikt, waarbij Kees ten val was gekomen. Dit alles tijdens een hectische situatie waarbij tientallen personen de politie blokkeerden en sprake was van een escalatie van het protest. Hoewel voorstelbaar is dat het moeilijk was voor Kees om in de drukte weg te komen, achtte de burgemeester het niet aannemelijk dat Kees dit had geprobeerd.

Oordeel van de politiechef

De politiechef deelde aan Kees mee dat hij zich geheel kon vinden in de overwegingen van de klachtencommissie en de burgemeester en dat hij de door hen gegeven adviezen overnam. De politiechef beoordeelde de klacht van Kees als ongegrond.

De behandeling van de klacht door de Nationale ombudsman

Kees was het niet eens met het oordeel van de politiechef en wendde zich tot de Nationale ombudsman. Hij schreef dat er alleen op de verklaringen van de politiemedewerkers werd afgegaan en dat het aangeleverde beeldmateriaal werd genegeerd. De leugen van een politiemedewerker die gewond zou zijn geraakt aan zijn vinger door een loszittend draadje, werd als waarheid neergezet. Volgens Kees was er geen loszittend draadje en was ook geen enkele politiemedewerker gestruikeld of meegesleurd in zijn val. Kees stuurde de ombudsman al het beeldmateriaal waarover hij beschikte. Die camerabeelden geven een goed en volledig beeld van het politieoptreden in de Gravenstraat.

Camerabeelden van het politieoptreden

Op de camerabeelden van het politieoptreden is te zien dat politiemedewerkers van de ME de smalle Gravenstraat inlopen, achter een groep demonstranten aan. Kees houdt op een handstatief een videocamera met grote microfoon vast en draagt een rugzak. Verder draagt hij een wit koord om zijn nek, maar geen zichtbare perskaart of ander herkenningsteken. Kees gaat tegenover een ME'er staan die de Gravenstraat in wil lopen. Hij filmt al achteruitlopend, op korte afstand van die ME'er, de situatie. De ME'er duwt Kees opzij en loopt hem voorbij. Kees roept daarop: "Afblijven, pers!" en loopt daarna ook de Gravenstraat in.

Iets verderop in de Gravenstraat vormen de ME'ers ter hoogte van een horecagelegenheid een linie en sluiten daarmee de Gravenstraat af. De demonstranten staan voor deze linie, met hun rug richting de Nieuwendijk. Kees loopt al filmend door deze linie van de ME en komt tussen de demonstranten terecht. Hij staat in het midden van de smalle straat, direct tegenover de ME'ers. Hij roept: "Pers!" en filmt, op korte afstand van de ME'ers, de situatie. Een tiental meter achter de linie van de ME vormen politiemedewerkers van de supportersbegeleiding ook een linie. Zij sluiten daarmee de Gravenstraat vanuit de andere richting af. In het werkgebied tussen de twee linies staan de groepscommandanten van de ME en van de supportersbegeleiding. Ook staan aan de zijkant tegen een muur enkele mannen in burgerkleding. Politiemedewerkers van de supportersbegeleiding en een van de mannen in burgerkleding sturen gasten op het terras van de horecagelegenheid weg.

De ME'ers roepen: "Wegwezen!" en duwen de demonstranten en Kees naar achteren. Kees roept daarop: "Flikker op!". Een van de ME'ers roept opnieuw: "Wegwezen!". Kees roept daarop: "Wat, wegwezen!". Een paar demonstranten probeert vervolgens een bankje van het terras tussen hen en de ME'ers in te schuiven. De ME'ers slaan daarop meerdere keren met hun wapenstok in de richting van de demonstranten. Terwijl Kees filmt, wordt hij door een van de ME'ers naar achteren geduwd en met de wapenstok tegen zijn been geslagen. Die ME'er trekt Kees vervolgens naar voren, door de linie van de ME heen en duwt hem in richting van de groepscommandant van de supportersbegeleiding. De groepscommandant pakt Kees beet en doet een stap opzij, waarna Kees voor de groepscommandant langs naar de grond valt. Op de camerabeelden is te zien dat de groepscommandant met zijn linkerhand het witte koord om de nek van Kees beet heeft. Net voordat Kees de grond raakt, schiet dat koord los van de hand van de groepscommandant.

Eenmaal op de grond gelegen, sleept een van de mannen in burgerkleding Kees aan het handvat van zijn rugzak een tweetal meter over de grond. Daarbij gaat de rugzak van Kees open en vallen er spullen uit. Kees staat vervolgens op. De man in burgerkleding roept: "Wegwezen!" en duwt Kees door de linie van de supportersbegeleiding. Een andere man in burgerkleding wijst naar een voorwerp dat op de grond ligt in het werkgebied tussen de twee linies in. Die man loopt naar het voorwerp toe, raapt het op en loopt ermee naar de plek waar de andere mannen in burgerkleding staan.

Reactie van de politiechef

De Nationale ombudsman verzocht de politiechef om te reageren op de klacht van Kees en om een aantal vragen te beantwoorden. De politiechef schreef dat de waarschuwing voor het gebruik van geweld mogelijk achterwege was gebleven, omdat er meteen weerstand werd geboden en geweld werd gebruikt door de menigte die daar aanwezig was. De politiechef merkte op dat dit in lijn was met de geldende rechtsregels hierover. Hij wees hierbij op de Ambtsinstructie voor de politie, de Koninklijke Marechaussee en andere opsporingsambtenaren (Ambtsinstructie voor de politie) waarin staat dat aan het gebruik van geweld zo mogelijk een waarschuwing voorafgaat en dat een waarschuwing achterwege kan blijven, wanneer de omstandigheden de waarschuwing redelijkerwijs niet toelaten³. Om in de geëscaleerde, hectische en chaotische situatie te zorgen voor verspreiding van de menigte en verdere escalatie te voorkomen, was het volgens de politiechef gerechtvaardigd om jegens Kees gepast geweld toe te passen. Mede gezien zijn expliciete reactie op de vordering om te vertrekken. Volgens de politiechef was op de beelden niet te zien dat Kees (hard) naar de grond werd getrokken of geduwd, maar te zien dat Kees uit balans raakte en daarna ten val kwam. De politiemedewerker die op dat moment bij Kees stond, had verklaard dat tijdens deze val zijn vinger was blijven hangen achter een koord of touw, met een pijnlijke vinger tot gevolg.

Verder schreef de politiechef dat het mede door het tijdsverloop in deze zaak niet meer was te achterhalen of Kees door een politiemedewerker of een omstander was weggesleept. De politiechef was niettemin van oordeel dat het wegslepen en de wijze waarop dat was gebeurd, niet onbehoorlijk was. Vanwege het doel tot verspreiding en vanuit het oogpunt van veiligheid was het volgens de politiechef verstandig om Kees uit de hectiek weg te slepen. Het handvat van de rugzak gaf goede grip en voorkwam dat kleding ongewenste knelling veroorzaakte bij bijvoorbeeld de keel. Volgens de politiechef was op de beelden te zien dat een onbekend gebleven man één artikel van de grond oppakte. Door het tijdsverloop in de zaak was het evenmin te achterhalen of die man een politiemedewerker of een omstander was. Om die reden onthield de politiechef zich van een oordeel over dit punt van de klacht van Kees.

Reactie van de burgemeester

De Nationale ombudsman stelde ook de burgemeester van Amsterdam in de gelegenheid om op de klacht van Kees te reageren. Dit vanwege haar verantwoordelijkheid voor politietoediening in het kader van de openbare orde. De burgemeester schreef dat niet kon worden vastgesteld of de politie kenbaar had gemaakt dat er geweld gebruikt zou worden wanneer er aan de vordering om te vertrekken geen gevolg gegeven zou worden. Er was volgens de burgemeester echter sprake van een geëscaleerde, hectische en chaotische situatie, die maakte dat de politie een waarschuwing achterwege mocht laten. De burgemeester wees hierbij op hetgeen in de Ambtsinstructie voor de politie is bepaald. De burgemeester was van oordeel dat het – om verdere escalatie te voorkomen – gerechtvaardigd was om jegens Kees gepast geweld toe te passen. Toen Kees niet wegging, had de politie ervoor gekozen om hem niet aan te houden, maar hem fysiek te verplaatsen. Het doel was op dat moment de locatie vrij te maken van het publiek.

Aanvullende zienswijze van de groepscommandant van de ME

De groepscommandant van de ME bekeek op verzoek van de Nationale ombudsman de camerabeelden en gaf daarna een aanvulling op zijn zienswijze. De groepscommandant verklaarde dat een paar demonstranten

³ Artikel 12f van de Ambtsinstructie voor de politie, de Koninklijke Marechaussee en andere opsporingsambtenaren

probeerde het bankje van de horecagelegenheid tussen hen en een aantal ME'ers te schuiven. De ME'ers wisten dit te voorkomen en maakten daarbij gebruik van de wapenstok. Kees filmde dat moment van zeer dichtbij. Hij stond helemaal vooraan, direct tegenover de linie en op een hele korte afstand van de ME'ers. Dat was volgens de groepscommandant een zeer ongebruikelijke plek voor een journalist om te filmen. Bovendien zag de groepscommandant Kees geen perskaart dragen. Kees kreeg in het tumult een klap met de wapenstok. Vervolgens werd hij door de linie van de ME heengetrokken en in de richting van een collega van supportersbegeleiding geduwd. Bij die actie kwam Kees ten val.

Reactie van Kees

Kees reageerde op de reacties van de politiechef, de burgemeester en de groepscommandant van de ME. Hij merkte onder andere op dat er verschillende malen in het algemeen door de politie werd gesist: "Ga weg. Ga weg!", maar niet werd gezegd welke kant hij op moest gaan. Hij stond uiteindelijk ingesloten tussen twee linies van de ME en kon toen geen kant meer op. Zijn opmerking: "Wat, wegwezen?" sloeg hierop en op het feit dat de ME hem er niet door liet om ook werkelijk weg te gaan. Ook merkte Kees op dat hij door geen enkele politiemedewerker waar dan ook voor was gewaarschuwd. Hij had aan geen enkel verzet deelgenomen en alleen maar staan filmen. Hij had zich kenbaar gemaakt als journalist. Kees vond dat zijn uitgebreide cameraset voldoende zou moeten zijn om hem als journalist te kenmerken. Bovendien had hij constant "Pers! Pers!" geroepen en droeg hij wel degelijk zijn NVJ-perskaart. De enige escalatie die er plaatsvond was volgens Kees van de kant van de politie. Er werd een bankje één meter verplaatst en dat leidde direct tot een geweldsexplosie vanuit de politie. Kees schatte in dat hij minstens tien keer was geslagen, vervolgens op de grond was gegooid en daarna door een 'burger' – onder het toezien van de groepscommandanten van de ME en de supportersbegeleiding – twintig meter over de grond was gesleept en de Gravenstraat was uitgestuurd.

Het oordeel van de Nationale ombudsman

Over het niet (h)erkennen als journalist

De Nationale ombudsman stelt voorop dat politiemedewerkers en journalisten elkaars taak en rol over en weer dienen te respecteren. Beide partijen dienen een publiek belang en moeten zich inspannen om elkaar het werk niet onnodig moeilijk te maken. Dit uitgangspunt brengt met zich dat de politie het een journalist mogelijk moet maken zijn werkzaamheden uit te voeren en daaraan medewerking verleent. Daarvoor is het wel belangrijk dat de politie een journalist die aan het werk is als zodanig kan herkennen. Zeker in actiesituaties zoals bij demonstraties of rellen, is het belangrijk dat de journalist visueel herkenbaar is voor de politie. De zogenoemde 'rellenkaart' die deel uitmaakt van de landelijke politieperskaart is daarvoor het meest geëigende herkenningsteken. Kees heeft aangegeven dat hij niet over een dergelijke politieperskaart beschikte, maar over een gewone perskaart van de NVJ. Op de camerabeelden is bovendien te zien dat Kees die perskaart, noch een ander persherkenningsteken op een zichtbare wijze droeg. Gelet daarop vindt de ombudsman het begrijpelijk dat de politiemedewerkers Kees niet hebben herkend en aangemerkt als een journalist die aan het werk was. De ombudsman gaat niet mee in het standpunt van Kees dat zijn uitgebreide camera set voldoende zou moeten zijn om hem als journalist te kenmerken. Van de politie kan niet worden verwacht dat zij in actiesituaties zoals bij demonstraties en rellen aan de hand van iemands opnameapparatuur moet inschatten of die persoon een journalist is. Dit neemt niet weg dat de vraag aan de orde is of de politiemedewerkers proportioneel handelden door Kees met geweld uit de Gravenstraat te verwijderen.

Over het gebruiken van geweld

De Nationale ombudsman toetst de klacht over het door de politie toegepaste geweld aan het vereiste van evenredigheid. Dit vereiste houdt in dat de overheid een middel kiest om haar doel te bereiken dat niet onnodig ingrijpt in het leven van de burger en dat in evenredige verhouding staat tot dat doel.

De politie is op grond van de Politiewet 2012 bevoegd om geweld te gebruiken wanneer dit noodzakelijk is voor de uitvoering van haar taak en een minder ingrijpend middel niet voorhanden is⁴. Bij handhavingsacties in het kader van de openbare kan de politie aan eenieder een bevel geven om te vertrekken. Als de politie in woord en gebaar duidelijk maakt dat de aanwezigen moeten vertrekken, dan dienen zij daar gevolg aan te geven. Ook een eventueel aanwezige journalist moet aan een dergelijk bevel voldoen⁵. Ingevolge de Ambtsinstructie voor de politie is het gebruik van de wapenstok geoorloofd om een persoon op afstand te houden die de politie in haar taakuitoefening belemmert of die geen gehoor geeft aan een bevoegd gegeven bevel. Het gebruik van de wapenstok is ook geoorloofd ter verspreiding van samenscholingen of volksmenigten die een onmiddellijke bedreiging vormen voor de openbare orde⁶. Voordat de wapenstok wordt gebruikt, dient te worden gewaarschuwd dat de wapenstok zal worden gebruikt wanneer niet onverwijld het gegeven bevel wordt opgevolgd. Die waarschuwing blijft achterwege indien de omstandigheden dit redelijkerwijs niet toelaten⁷.

De ombudsman stelt op basis van de camerabeelden vast dat de politie de in de Gravenstraat aanwezige demonstranten en ook Kees meerdere keren het bevel heeft gegeven om te vertrekken en heeft geprobeerd om hen naar achteren te duwen. Aan het bevel om te vertrekken hebben de demonstranten en Kees geen gehoor gegeven. De opmerking van Kees dat hij niet weg kon omdat er achter hem en de demonstranten een derde linie van de politie stond die hen de doorgang belette, wordt niet ondersteund door het beschikbare beeldmateriaal. Op de camerabeelden ziet de ombudsman geen belemmeringen voor Kees om weg te kunnen lopen. Bovendien is te zien dat Kees geen enkele poging heeft gedaan om weg te gaan, maar in het midden van de Gravenstraat pal voor de linie van de politie is blijven staan. Daarmee heeft Kees niet alleen het door de politie gegeven bevel genegeerd, maar de politie ook de doorgang in de smalle Gravenstraat belemmerd.

Omdat de demonstranten en Kees weigerden te vertrekken, was het gebruik van de wapenstok door de politie geoorloofd en gepast. Op dat moment was er voor de politie geen minder ingrijpend middel om te zorgen dat de aanwezigen de Gravenstraat zouden verlaten. De politiechef heeft aangegeven dat de politie mogelijk niet heeft gewaarschuwd voor het gebruik van de wapenstok, omdat er meteen weerstand werd geboden en geweld werd gebruikt door de menigte die daar aanwezig was. De ombudsman kan die uitleg van de politiechef volgen. Op de camerabeelden is te zien dat de al hectische situatie in de Gravenstraat verder dreigde te escaleren, doordat een aantal demonstranten probeerde de doorgang in de smalle Gravenstraat te belemmeren door een bankje tussen hen en de politie in te schuiven. Die situatie noopte de politie tot onmiddellijk ingrijpen en liet een voorafgaande waarschuwing voor het gebruik van de wapenstok niet toe. Op de camerabeelden is te zien dat Kees één klap met de wapenstok heeft gekregen. De opmerking van Kees dat hij zeker tien keer met de wapenstok is geslagen, wordt niet gesteund door het beschikbare beeldmateriaal. De ombudsman vindt de inzet van de wapenstok en de wijze waarop dat is gebeurd niet onbehoorlijk.

Omdat dat Kees met zijn positie in het midden van de smalle Gravenstraat de doorgang belemmerde, was ook het fysiek verwijderen van Kees door de politie geoorloofd en gepast. Op dat moment was er voor de politie geen minder ingrijpende manier om een doorgang in de Gravenstraat te bewerkstelligen. De ombudsman stelt op basis van de camerabeelden vast dat Kees door een van de politiemedewerkers naar voren is getrokken en in de richting van een andere politiemedewerker is geduwd. Na het beetpakken van Kees doet die politiemedewerker een stap opzij, waarna Kees voor hem langs naar de grond valt. De politiemedewerker heeft verklaard dat hij op dat moment met een vinger bleef haken achter een koord of touw. Die lezing van de politiemedewerker wordt ondersteund door het beschikbare beeldmateriaal, waarop

⁴ Artikel 7 van de Politiewet 2012.

⁵ Paragraaf 5 van de Leidraad over de positie van de pers bij politieoptreden.

⁶ Artikel 12e van de Ambtsinstructie voor de politie, de Koninklijke Marechaussee en andere opsporingsambtenaren.

⁷ Artikel 12f van de Ambtsinstructie voor de politie, de Koninklijke Marechaussee en andere opsporingsambtenaren.

is te zien dat een koord om de nek van Kees losschiet van de hand van die politiemedewerker. De ombudsman gaat er gelet op de beschikbare beelden dan ook vanuit dat Kees niet opzettelijk naar de grond is geduwd, maar door een ongelukkige samenloop van omstandigheden ten val is gekomen. De ombudsman vindt het verwijderen van Kees en de wijze waarop dat is gebeurd niet onbehoorlijk.

Op de camerabeelden is in het werkgebied tussen de twee linies van de politie een aantal mannen in burgerkleding te zien. Die mannen bewegen zich vrijelijk in dat werkgebied en bieden de politie zelfs een aantal keren ondersteuning. Het is niet aannemelijk dat de politie zou toestaan dat burgers zich op die wijze in een werkgebied tussen twee linies zouden kunnen begeven en gedragen. De ombudsman twijfelt er niet dan ook niet aan dat die mannen in burgerkleding politiemedewerkers zijn.

De ombudsman stelt op basis van de camerabeelden vast dat Kees door een van die politiemedewerkers in burger over de grond is gesleept. De politiechef heeft aangegeven dat Kees uit het oogpunt van veiligheid uit de hectiek is weggesleept en dat de rugzak daarvoor goede en veilige grip gaf. De Nationale ombudsman kan die uitleg van de politiechef volgen. Op de camerabeelden is te zien dat Kees kort achter de linie van de ME op de grond lag en vanaf daar een tweetal meter naar achteren is gesleept. De opmerking van Kees dat hij twintig meter over de grond is gesleept, wordt niet gesteund door het beschikbare beeldmateriaal. Het wegslepen van Kees en de wijze waarop dat is gebeurd vindt de ombudsman niet onbehoorlijk.

Over het niet teruggeven of bewaren van een gevonden voorwerp

De Nationale ombudsman toetst de klacht over het niet teruggeven of bewaren van een gevonden voorwerp aan het vereiste van goede organisatie. Dit vereiste houdt in dat de overheid ervoor zorgt dat haar organisatie en haar administratie de dienstverlening aan de burger ten goede komt. Een politiemedewerker die op straat een kostbaar voorwerp vindt en onder zich neemt, dient die vondst in het politiesysteem te registreren en het voorwerp in bewaring te geven aan de gemeente, zodat het kan worden teruggevraagd door de eigenaar van het voorwerp⁸.

De ombudsman stelt op basis van de camerabeelden vast dat een van de politiemedewerkers in burger een in het werkgebied van de politie gelegen voorwerp oppakt en er mee weg loopt. Op de camerabeelden is niet te zien om wat voor voorwerp het gaat. Mogelijk betrof het een voorwerp van zodanige waarde, dat registratie en bewaring ervan in de rede had gelegen. Kees heeft echter verklaard dat zijn videocamera en audiosysteem bij het optreden van de politie kapot zijn gegaan. Het kan dus evenzo zijn dat de politiemedewerker – ten behoeve van de veiligheid in het werkgebied – een afgebroken onderdeel van Kees zijn apparatuur heeft verwijderd. In dat geval is het begrijpelijk dat de politiemedewerker dat voorwerp niet heeft geregistreerd en in bewaring heeft gegeven aan de gemeente. Omdat niet kan worden vastgesteld om wat voor voorwerp het gaat, onthoudt de ombudsman zich van een oordeel over de klacht dat het voorwerp niet aan Kees is teruggegeven of ten behoeve van hem is bewaard.

⁸ Artikel 5 van Boek 5 van het Burgerlijk Wetboek.

De conclusie

De Nationale ombudsman vindt de klacht van Kees over het geweld dat de politie tegen hem heeft gebruikt niet gegrond. De ombudsman vindt de wijze waarop de politie de wapenstok heeft ingezet en de wijze waarop de politie Kees heeft verwijderd en achter een andere linie heeft geplaatst, niet onbehoorlijk. De Nationale ombudsman onthoudt zich van een oordeel over de klacht van Kees dat de politie het opgeraapte voorwerp niet aan hem heeft teruggegeven of bewaard. De ombudsman kan niet beoordelen of dat voorwerp een zodanige waarde had, dat teruggave of bewaring ervan door de politie in de rede lag.

De Nationale ombudsman,

Reinier van Zutphen